

הגם שמצינו בדברי חז"ל והפוסקים שחוששים מאוד ל"טירחא דציבורא", מכל מקום דבר שהוא תקנה גמורה או מסדר התפילה וכדומה, יש לעשות את הדבר כדבעי, ואנו מניחים שהצבור מוחל על כבודם.

ולכן כשיש חובה לקרוא ב' קריאות (כגון בפרשת שקלים), מוציאים ב' ספרים ולא גוללין ספר אחד ממקום למקום, הגם שזה גורם טירחא דציבורא, כי יש לעשות על הצד היותר טוב שלא לגלול ספר ממקום למקום, ורק באופן שאין ברירה (כגון שיש רק ס"ת אחד) גוללין ממקום למקום.

כמו כן כשיש 'הפטרה' שחלק ממנה נמצאת במקום אחר, אלו שקוראים כראוי מתוך קלף - אין אומרים להם לקרוא את החלק הנוסף בעל פה, אלא גוללין את הנביא למקום השני.

----- ה ר ח ב ד ב ר -----

כבוד הצבור

[א] במשנה ביומא (סח, ב) אמרו: "וכהן גדול עומד ומקבל וקורא אחרי מות ואך בעשור, וגולל ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר, יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה".

ובגמ' (שם ע, א): "ובעשור של חומש הפקודים קורא על פה, אמאי נגלול וניקרי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששת, לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור מפני כבוד ציבור" - ופרש"י "שיהו מצפין ודומין לכך".

לקרוא בע"פ או לגלול הס"ת

[ב] ומכאן הקשה המג"א (קמד, ז) על דברי השו"ע (שם, ג) שכותב: "אין גוללין ס"ת בצבור מפני כבוד הצבור; ואם אין להם אלא ס"ת אחד, והם צריכים לקרות בשני ענינים, גוללין, וידחה כבוד הצבור". ומקשה, שהרי כאמור אמרו בכהן גדול שיקרא בעל פה ולא התירו לגלול בצבור.

ומתריך: "דבשלמא במקדש היו כל ישראל ולא מחלו, משא"כ בבה"כ דיש מתי מעט ומסתמא מוחלין על כבודם כדי לקיים קריאת המפטיר דשבת ור"ח ומפטיר ד"ט דהוא תקנת הגאונים".

וכבר הביא הבית יוסף שנחלקו בזה הראשונים, שדעת המרדכי (הג' גיטין סי' תסג) שביר"ט או ר"ח כשאין שם ס"ת אחר גוללים את הס"ת, דמוטב שידחה כבוד הציבור ולא תדחה תקנת חכמים. ואילו דעת הרשב"א בתשובה, שמותר לקרות המאורע בחומש, שהרי בפרק בא לו התירו לקרות בעל פה הגם שדברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם ע"פ ואסרו לגלול מפני כבוד הציבור, וכ"ש כאן שקורין בכתב שאין גוללין.

ומסיים הב"י, שהעולם לא נהגו אלא כסברא ראשונה.

ותמה על כך המור וקציעה: "יש לתמוה הרבה דהא רשב"א דינא קאמר, וראייתו חזקה מהגמרא. ודוחק לחלק בין כל ישראל לצבור אחד כדמחלק במג"א (הנ"ל), כי בודאי אם היה צורך שימחלו צבור ויהא כבודם מחול בכך, אף כל ישראל רוצים כך, מסתמא אחולי אכלו ליקרייהו להכי. ועוד מי הגיד לו שכל ישראל היו שם במקדש ביוה"כ, לא ידעתי מניין זה, והא ודאי ליתא כי אין מצות ראייה אלא ברגל".

ולכן כותב המור וקציעה לחלק באופ"א: "ששם לא היו רשאים לוותר על כבודם מחמת דבלא"ה לא היה פנאי לשהות בגלילת ס"ת, משום דנפיש להו עבודות היום ואיכא חולשא דכהן גדול, דמשו"ה מקדמינן לתרומת הדשן ביוה"כ, על כן לא ראו להתעכב בגלילה ואוקמוה אדינא, ולא שימחלו הצבור כבודם. והא דנקט תלמודא טעמא דאין גוללין כו' משום כבוד הצבור, היינו משום דאל"ה הוה צריך לאטרוחי טפי ולקרות דווקא מתוך הס"ת, שהרי אסור לקרות אות אחת שלא

מן הכתב בלא"ה, אלא משום דדינא הוא דאין גוללין בצבור, לא בעו לאפקועי כבוד צבור אף על גב דמצו מחלי היכא דבעו".

חילוקו של המור וקציעה

ג] ועוד כותב המור וקציעה: "דהתם היינו טעמא דהניחו כבוד צבור במקומו, משום דאותה קריאה לא היתה לצורך כל כך, דהא כבר קראו כל חובת היום. ולא דמי להיכא דמוציאין ב' ס"ת שקורין בשניה לחובת היום מצו מחלי אחולי איקרייהו, ואפילו בסתמא כבודם מחול".

וכדברי המור וקציעה הנ"ל מצינו כבר בריטב"א (שם ביומא ע, א) שציין לה הב"י, שכותב: "ומה שחוזר וקורא בעשור שבחומש הפקודים, אינו אלא כמגיד עבודת היום, לפיכך התירוהו בעל פה דאי לא הא קיימא לן דאסור לקרוא על פה דברים שבכתב". ומבואר שבקריאה גמורה אי אפשר להתיר לאומרה בע"פ.

ולמעשה נמצינו למדים, שבאופן שיש תקנה, אז אמרינן מוטב ידחה כבוד הצבור ויתקיים התקנה, ונקטינן שהצבור מוחל על כבודם. אבל זה רק בתנאי שהדבר הוא תקנה גמורה.

ולכן בכל מקום שיש תקנה לקרוא ב' קריאות שאינם במקום אחד, מוציאים ב' ספרים, ואין גוללין ממקום למקום [גם באופן שהקריאות יחסית קרובות כגון בפרשת שקלים וכמש"כ בעבר גליון 167 משפטים תשפ"א].

לגלגל נביא ממקום למקום

ד] והנה השו"ע (קמד, ב) כותב ש"נוהגין בשבת שיש בו חתן לומר אחר הפטרת השבוע שנים או שלשה פסוקים מהפטרת שוש אשיש". ומבאר המשנ"ב (קמד, י): "וטעם המנהג, אף דכמה פעמים מתרמי שהוא מנביא לנביא, משום דבימי התלמוד היו כל הספרים נכתבין בגליון והיו צריכין לשהות בגלילה, אבל לדין שההפטרות נכתבין בקונטרסים או בחומשין הלא יכול לעשות סימן שימצא מהר".

ומעתה יש להעיר, לאלו שקוראים מתוך נביא קלף (כמבואר במשנ"ב ס' רפד שכן ראוי לעשות), איך מותר לגלגל את הנביא ממקום למקום.

וצ"ל ע"פ האמור, שאלו שנוהגים לקרוא מתוך נביא הרי זה נידון כמנהג ותקנה קבועה שהצבור מוחל.

להמתין למתפללים בחזרת הש"ץ

ה] הרמ"א (קכד, ג) כותב: "ואם יש יחידים בקהל מאריכין בתפלתן אין לש"צ להמתין עליהם אפילו היו חשובי העיר, וכן אם היה מנין בבה"כ אין להמתין על אדם חשוב או גדול שעדיין לא בא".

והאליה רבה (שם סק"ו) כותב בשם שיירי כנה"ג: "והמנהג עכשיו להמתין לחכם הקהל ולכל גדולי הקהל ואין בזה טורח צבור שהם מוחלין על כבודם" (ויעו"ש במשנ"ב ס"ק טו).

ושוב חזינן שבאופן שיש אומדנא שהצבור מוחל על כבודם, הרשות בידם.

[ואגב נציין מש"כ המשנ"ב (שם ס"ק יג): "ועכשיו נהגו שהש"ץ ממתין עד שיסיים האב"ד את תפלתו לפי שרוב האנשים מתפללין במרוצה והמתפלל מלה במלה לא יוכל לומר קדושה עם הצבור לכן ממתנים כי הם עושים שלא כדין לפיכך אם אין אב"ד בעיר ה"ה דימתינו על המתפלל מלה במלה". ולכן במקום שאין רב מן הראוי לגבאים לעשות תקנה שאין להתחיל חזרת הש"ץ רק אחרי מינימום 6-7 דקות!].

פרשת בלק בקריאת שמע

ו] ונסיים בדברי הגמ' בברכות (יב, ב) שאמרו: "אמר רבי יהודה בר זבידא, ביקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, ומפני מה לא קבעוה, משום טורח צבור".

וקחזינן שמעיקרא חז"ל שקלו בפלס את כל התקנות בשיקול הדעת, שלא יהיה טירחא דציבורא, ואחרי שתיקנו מה שתיקנו, כבר לא אמרינן "טירחא דציבורא" אלא אדרבה הצבור ימחול כדי לקיים את התקנה.